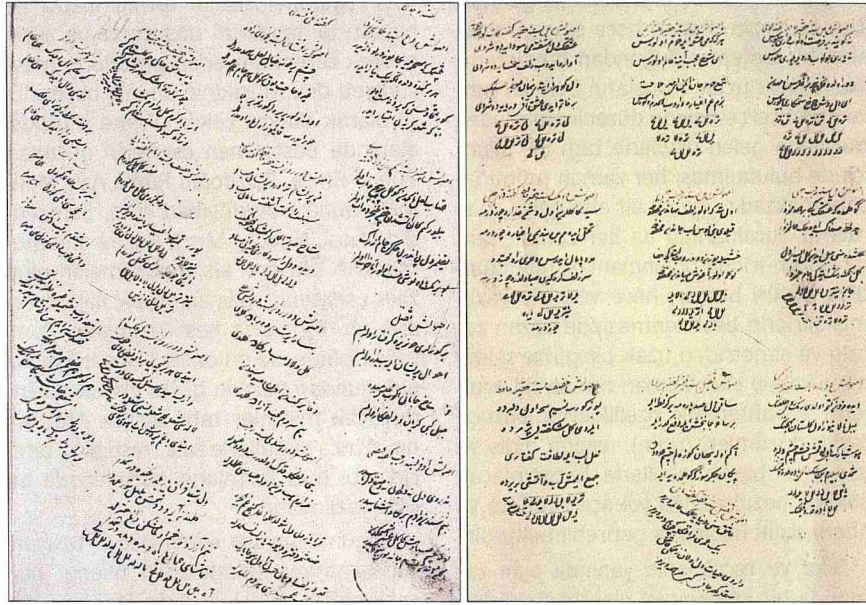

Hâfız Post'un tertip ettiği, içinde kendi besteleri de yer alan *Hâfız Post Mecmuası*'ndan iki sayfa (TSMK, Revan Köşkü, nr. 1724, vr. 24^b, 34^a)

mecmuaları bulunmaktadır (geniş bilgi için bk. Özcan, tür.yer.). Bunlar arasında, dinî müsinin hemen her formundaki güftelerin kaydedildiği, *Müstakimzâde Mecmuası* adıyla tanınan bir yazma ile (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3397) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlı (TY, nr. 4116) ve büyük kısmı şuğul güftelerinden meydana gelen mecmua, ihtiva ettikleri güfte sayısı bakımından en zengin ve önemli olanlarıdır. Din dışı güfte mecmuaları içinde ise *He-kimbaşı Abdülaziz Efendi Mecmuası* ile (İÜ Ktp., TY, nr. 3866) aynı yerde kayıtlı diğer bazı eserler (TY, nr. 3466, 5641, 5657, 9896), Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kendisi tertip ettiği için *Hâfız Post Mecmuası* adıyla kayıtlı el yazması (Revan Köşkü, nr. 1724) ve aynı kütüphanede 1722 numarada kayıtlı mecmualar, klasik güfte mecmualarına örnek teşkil edecek değerli eserlerdir.

Matbu güfte mecmualarına örnek olarak, XIX. yüzyılın ünlü müşikinaslarından Müezzinbaşı Mehmed Hâşim Bey tarafından kaleme alınan ve asıl adı *Mûsikî Mecmuası* olmakla birlikte *Hâşim Bey Mecmuası* diye tanınan eserle (İstanbul 1269, 1280) meşhur mutasavvıf ve müşikinas Ahmet Avni Konuk'un *Hânende* adlı eseri (İstanbul 1317) zikredilebilir. Zamanının en önemli ve klasikleşmiş güfte derlemeleri arasında yer

alan bu iki eser daha sonra yapılan antoloji çalışmalarına kaynak teşkil etmiştir. Bunların bir özelliği de muhtevanın sadece güfte metinlerinden ibaret olmayıp giriş bölümlerinde ayrıca makam ve usul bilgilerine de yer verilmesidir. Daha sonraki yıllarda, bilhassa Üdî Şamlı Selim tarafından neşredilen *Câmiu'l-elhân* ile (İstanbul, ts.) Hasan Tahsin tarafından derlenen *Güzlâr-ı Mûsikî* (İstanbul 1322, 1323) adlı eserlerle güfte neşri çalışmaları devam etmiştir.

Cumhuriyet döneminde daha çok makam tasnifli güfte derlemeleri (antolojiler) dikkati çekmektedir. Bu derlemeler içinde dinî alanda hazırlanmış en önemli eser, Sadettin Nüzhet Ergun tarafından yayımlanan *Türk Musikisi Antolojisi*'dir (I-II, İstanbul 1942-1943). Burada güfteler, yüzyıllar içerisinde tesbit edilen bestekârlara ait müstakil başlıklar altında sıralanmıştır. Daha sonra neşredilen, din dışı sahadaki güftelerin derlendiği belli başlı eserler de şunlardır: *Seçilmiş Şarkı Güfteleri* (I-II, İstanbul 1948-1949, *Türk Musikisi Dergisi* tarafından yayımlanmıştır); Şerif İçli, *Şarkı Güfteleri* (I-III, İstanbul 1949-1950); Ahmet Şevket Tezel, *Klâsik Türk Müziği Antolojisi* (*Şarkı Formu*) (İstanbul 1975); Etem Ruhi Üngör, *Türk Musikisi Güfteler Antolojisi* (I-II, İstanbul 1981). Nuri Özcan, XVIII. yüzyıl dinî müşik güftelerinin me-

tinleri üzerinde edisyon kritik çalışması yaparak geniş bir eser hazırlamıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmut Ragıp Gazimihal, *Musiki Sözlüğü*, İstanbul 1961, s. 210-211; Nuri Özcan, XVIII. Asırda Osmanlılarda Dinî Müşik (doktora tezi, 1982), I-II, 81-82, 86-90, 122-879; Suna Çevik, "Müzikte Ses Öğesinin Önemi, Müziğin Dile, Dilin Müziğe Etkileri", *Birinci Müzik Kongresi: Bildiriler, Sorular, Cevaplar*, Ankara 1988, s. 274-276; Cem Behar, *Zaman, Mekân, Müzik*, İstanbul 1992, s. 14-15; Halil Can, "Güfte Sahipleri Hakkında", *MM*, XX/235 (1968), s. 5-6.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

GÜFTİ

(ö. 1088/1677)

Divan şairi
ve şuarâ tezkiresi yazarı.

Edirne'de doğdu. Asıl adı Ali olan şairin hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Tahsilini Edirne'de yaptıktan sonra 40 akçe ile müderris olmuş, azledilmesinin ardından kadılığa geçmiştir. Divanındaki "Selânik Seyahatnâmesi"nden anlaşıldığına göre bir ara kadılıkla Selânik'te bulunduktan başka uzun müddet yine kadılıklarla Rumeli'de dolaşmıştır. Selânik'te şair Tâlib ile tanışan Güftî, şair Vâhid ve Neşâtî ile de dostluk kurmuştur. İlimiye ricâli içinde haklarında en fazla kaside yazdığı kişiler olan Şeyhülislâm Karaçelebizâde Abdülaziz'den ve özellikle Şeyhülislâm Bahâî Mehmed Efendi'nden himaye gördüğü anlaşılmaktadır. Nitekim Bahâî Efendi şeyhülislâm olunca Güftî de Bağdat kadısı olmuştur. Ayrıca tezkiresinde Abdülaziz ve Bahâî efendilerden övgü ile bahsetmesi de bunu göstermektedir. Bazı saray mensupları ve devlet ileri gelenleriyle ilgili manzumeleri bulunmakla beraber onların himayesini elde edip etmediği belli değildir.

Şiirlerinden ve tezkiresinde söylediklerinden anlaşıldığına göre Güftî'nin hayatı mihnet ve yoksulluk içinde geçmiştir. Kıymeti takdir edilmemiş, hayatta beklediklerine kavuşamamıştır. Güftî, içinde bulunduğu zamandan ve değer bilmez çevreden hemen her eserinde şikâyet eder. Özellikle *Gamnâme* adlı mesnevisinde, şiir ve ilimle faziletin takdir bulmayıp aksine liyakatsizlerin rağbet gördüğünden acı acı yakınırken tezkiresinin çeşitli yerlerinde yaşadığı ülkede şiirden anlayanlar bulunmadığı için ona değer verilmediğini ifade etmektedir.

Güftü
divanının
ilk sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Hamidiye,
nr. 1113)

Hayatta sürekli mahrumiyet içinde yaşamaması Güftü'de bedbahtlık duygusu uyandırmış, onun bu psikolojisi istihza-ya, zaman zaman da hicve yönelmesine sebep olmuştur. Güftü, tezkiresinde kendisini telâşçı, zayıflıktan kadîdi çıkmış, tiryaki bir züğürt olarak tasvir eder.

Mürettep bir divanı olan Güftü daha çok gazel ve rubâide başarı göstermiştir. Kuvvetli bir nazım dili ortaya koyan şair manzumelerinde kederli bir ruh hali aksettirir. Rubâilerinde zevkçe Azmî-zâde Mustafa Hâletî'ye yaklaşan Güftü, tahmis ve nazîrelerinde de sanatkârane bir kabiliyet göstermiştir.

Eserleri. 1. Divan. İçindeki şiir sayısı yazma nüshalarına göre değişen divanda toplam sekiz mesnevi, bir na't, yetmiş altı kaside, yirmi sekiz kıta, üç ter-kibibend, yedi tahmîs, bir müseddes, bir muhammes, 269 gazel, on iki tarih, iki müfred, 113 rubâî yer almaktadır. Bazıları külliyyat halinde bulunan divan nüshaları arasında Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki yazma (Bağdat Köşkü, nr. 162) müellif hattı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Atatürk Üniversitesi'nde (Agâh Sırrı Levend, nr. 123-125), Süleymaniye (Hamidiye, nr. 1113), Nuruosmaniye (nr. 4959/33) ve İstanbul Üniversitesi (TY, nr. 1861, 462/11) kütüphanelerinde nüshaları bulunmaktadır (TYDK, II, 442-443; Karatay, II, 157). **2. Teşrifâtü's-şuarâ.** Manzum olarak kaleme alınmış "hezel-hiciv" vadisinde bir şairler tezkiresidir. Güftü bu eserinde kendisi de dahil çağdaşı olan şairleri ele alarak hicveder.

Bu arada devrinden ve talihinden şikâyetlerini de tekrarlar. Tezkirede nüshadan nüshaya değişen şair sayısı toplam 106'yı bulmaktadır. Bunların bir kısmı sadece bu eserde yer almaktadır. Bilinen dört nüshası Millet (Ali Emîrî, Manzum, nr. 1324) ve İstanbul Üniversitesi (TY, 1533, 9619, 462/11) kütüphanelerindedir. **3. Zafernâme.** Varadin fethi münasebetiyle yazdığı 646 beyitlik bir manzume olup başında otuz dört beyitlik bir na't vardır. *Zafernâme*'nin iki yazması, divanın Agâh Sırrı Levend nüshası ile Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi nüshasının sonunda (Bağdat Köşkü, nr. 162, vr. 90^b-107^b) bulunmaktadır. Güftü üzerinde doktora çalışması yapan Kâşif Yılmaz bu üç eserin tenkitli metnini hazırlamıştır (bk. bibl.). **4. Gamnâme.** Varadin kadısı iken yazdığı ve 21 Ramazan 1062'de (26 Ağustos 1652) tamamladığı 2000 beyitlik bir mesnevi olup devriyle ilgili bir şikâyet-nâmedir. İlk defa Bursalı Mehmed Tâhir Edirne'de Selimiye Kütüphanesi'nde bir nüshasının mevcut olduğunu haber vermişse de eser bu kütüphanede bulunamamıştır. *Gamnâme*'nin diğer bir nüshası M. Fuad Köprülü'nün bildirdiğine göre kendi kitaplığındaki "Güftü Külliyyatı" içinde yer almaktadır. **5. Hilye-i Güftü.** Nüshası tesbit edilemeyen ve bazı kaynaklarda *Düvâzdeh İmam* adıyla

da zikredilen bu manzum eserde Hz. Hasan ve Hüseyin ile aşere-i mübeşşere-nin hilyelerinin yer aldığı belirtilmektedir (Kocatürk, s. 458). **6. Şâh u Dervîş.** Şeyhülislâm Bahâî Mehmed Efendi adına başlayıp tamamlamadığı bir mesnevi tercümesidir. İlk defa Bursalı Mehmed Tâhir'in haber verdiği bu eserin de bilinen tek nüshası M. Fuad Köprülü'deki "Güftü Külliyyatı" içindedir. **7. Zelle-nâme.** Hiciv vadisinde küçük bir mesnevi olup bir nüshası aynı külliyyatta bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

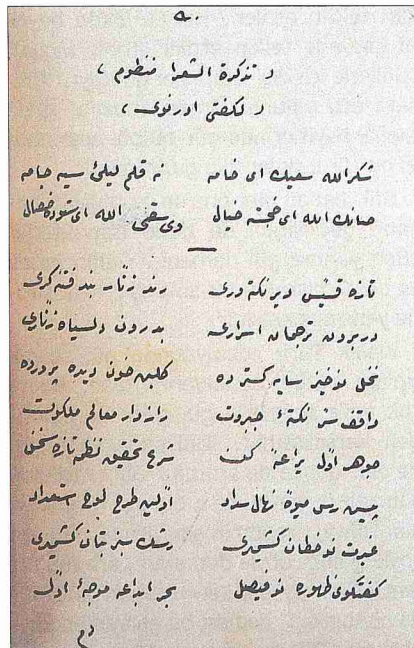
Riyâzî, *Riyâzû's-şuarâ*, İÜ Ktp., TY, nr. 761, vr. 114^b; Safâî, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2549, vr. 237^b; Belîğ, *Nuhbetü'l-âsâr*, s. 454-460; a.e., İÜ Ktp., TY, nr. 1182, vr. 79^b-80^b; Şeyhî, *Vekâiyü'l-fuzalâ*, İÜ Ktp., TY, nr. 81, s. 688-691; Âsım, *Tezkire*, İÜ Ktp., TY, nr. 2401, s. 54; *Sicill-i Osmânî*, IV, 76; Ahmed Bâdî, *Riyâz-ı Belde-i Edirne*, Beyazıt Devlet Ktp., nr. 10392, s. 538-542; *Osmanlı Müellifleri*, II, 391; Tahir Olgun, *Manzum Bir Muhtıra*, İstanbul 1931, s. 37; Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s. 252; Faruk K. Demirtaş (Timurtaş), *XVII. Asır Şairlerinden Güftü ve Teşrifât-üş-Şüerâ* (mezuniyet tezi, 1946), *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, nr. 227; a.mlf., "XVII. Asır Şairlerinden Edirneli Güftü ve Teşrifât-üş-Şüerâsı", *TDEd*, II/3-4 (1948), s. 193-221; *TCYK*, I, 585; *TYDK*, II, 442-443; Karatay, *Türkçe Yazmalar*, II, 157; Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 458; Banarlı, *RTET*, II, 698-699; Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 303-305; Kâşif Yılmaz, *Güftü, Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Tezkireciliği ile Divanı, Zafernâmesi ve Teşrifâtü's-Şuarâsının Tenkidli Metni* (doktora tezi, 1983), Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen Ed. Fak. (bir nüshası İSAM Ktp., nr. 8380); Köprülüzâde Mehmed Fuad, "Edirneli Güftü", *Millî Mecma*, nr. 108, İstanbul 1928, s. 1735-1736; nr. 109 (1928), s. 1750-1751; "Güftü", *TDEA*, III, 382.

KÂŞIF YILMAZ

GÜL (göl)

Doğu edebiyatlarında
özellikle güzelliği bakımından
sözü edilen çiçek.

Türkler tarafından eski devirlerden beri bilinmekte olup edebiyatta çokça kullanılan motiflerden biridir. Farsça'daki genel anlamı "çiçek" olan gül, Türk edebiyatında da "gül-i bâdâm" (bâdem çiçeği), "gül-i yâsemen" (yasemin çiçeği) gibi ifadelerde aynı mânada kullanılmıştır (İran edebiyatında gerek "çiçek", gerekse "gül" anlamında kullanılışıyla ilgili olarak Ali Ekber Dihhudâ'nın *Luğatnâme*'sinde geniş bilgi bulunmaktadır).

Gül, çeşitli vasıflarıyla daha çok sevgilinin sembolü olarak kabul edildiğin-